

Copyright © 1934 by Eric Blair,
this edition copyright © the Estate of the Late
Sonja Brownell Orwell 1986

Fordította: Lázár Júlia

Szerkesztette: Schreiber László

U Po Kjin, a felső-burmai Kjauktada körzeti főbiztosa a verandáján üldögélt. Alig múlt fél kilenc, de a sűrű áprilisi levegő már telítődött a hosszú, fojtogató déli órák fenyegetésével. A melegben hűvösnek ható fuvallatok megrezzentették az ereszről csüngő, még nedves orchideákat. Mögöttük egy pálma poros, hajlott törzse, távolabb a vakítóan kék ég. A szemhatáron, olyan magasan, hogy belekáprázott a szem, néhány keselyű körözött, moccanatlan szárnyal.

Mint egy óriási porcelán bálvány, U Po Kjin pislogás nélkül bámult a könyörtelen napfénybe. Ötvenéves lehetett, olyan kövér, hogy évek óta fölállni sem tudott segítség nélkül, teste mégis formás, sőt szép maradt a maga vaskosságában. A burmai nem renyhül el, nem növeszt hordóhasat, mint a fehér ember, szimmetrikusan rakódik rá a háj, feszes lesz, mint a duzzadó gyümölcs. Az arca is széles volt, sárga és egészen ránctalan, a szeme homokszínű. Lába csupasz – lábfeje tömzsi és magasan ívelt, lábujjai egyforma hosszúak –, feje fedetlen, haja rövidre nyírt, öltözéke a burmaiak mindennapi viselete: élénkzöld és bíborszínű kockás *longji*. Az asztalon álló, lakkozott dobozkából bételt eszegetett és elmúlt életén merengett.

Elképesztően sikeres élet állt mögötte. Legkorábbi emléke, még a nyolcvanas évekből: meztelen, poca-kos kisgyerek áll és bámulja a Mandalaybe győzedelmesen bevonuló brit csapatokat. Emlékszik a réműletre, amit a hatalmas, marhahúson nőtt férfiak hadoszlopa láttán érzett; vonultak vörös arccal, vörös kabátban, vállukon hosszú puska, ritmusra döngött a föld súlyos bakancsuk alatt. Néhány percnyi bámészkodás után elinált. A maga gyerekes módján fölfogta, hogy a népe nem veheti föl a versenyt az óriások nemzetiségével. Az ő oldalukon harcolni, és közben rajtuk élőszködni – ez lett gyerekkorától a vezéreszméje.

Tizenhét évesen próbált először kormányhivatalnoki megbízatást szerezni, de se pénz, se barátok nem álltak mögötte, három évig dolgozott tehát Mandalay bűzös bazárlabirintusában, rizskereskedőknél írnozkodott, alkalmanként meg is lopta őket. Húszéves korában, amikor egy jól sikerült zsarolás négy száz rúpiához juttatta, azonnal Rangoonba ment, és megvette magának a kormányhivatalnoki állást. A munkáért nem sokat fizettek, mégis jól jövedelmezett. Egy csoport hivatalnok akkoriban biztos pénzhez jutott az állami üzletek hűtlen kezeléséből, Po Kjin (akkor még egyszerűen Po Kjin, a tiszteletreméltó U címkét évekkel később ragasztotta a nevéhez) természetes hajlandóságot érzett az efféle dolgokra. Ahhoz azonban túl tehetséges volt, hogy így élje le az életét, csak aprópénzt lopkodjon. Egy napon kiderítette, hogy a kormány a közhivatalnokok sorából készül néhány főhivatalnokot kiemelni. A hírt egy hét múlva hozták volna nyilvánosságra, de Po Kjin nem azért volt Po Kjin,

hogy ne tudja meg a hírt mindenkinél egy héttel korábban. Üstökön ragadta a szerencsésjét, azaz minden bűntársát feljelentette, még mielőtt azok észbe kaphattak volna. Többségük börtönbe került, Po Kjin pedig becsületessége jutalmául megkapta a közigazgatási segédhivatalnok címet. Ettől fogva egyenletesen emelkedett a ranglétrán. Most, ötvenhat évesen, magának mondhatta a körzeti főbiztos hivatalát, és ki tudja, talán még előbbre is léphet, az angolokkal egyenrangú lehet, sőt, némelyikük felettese is.

A főbiztosi hivatalban egyszerű módszereket alkalmazott. Nem vesztegethették meg úgy, hogy eladja a döntés jogát, hiszen tudta, hogy az a bíró, aki sorra hibás ítéleteket hoz, hamar elbukik. Az ő gyakorlata sokkal biztonságosabb volt: mindkét peres fél ajánlásait elfogadta, aztán szigorúan jogi alapon döntött. Ez is neki hajtott hasznot: híres lett a pártatlanságáról. A pereskedőkön kívül kiapadhatatlan bevételi forrást jelentett a hatáskörébe tartozó falvakra kivetett magánadó. Ha ugyanis egy település elfelejtkezett erről, U Po Kjin büntető intézkedéseket fogatosított – a falut rablóbandák támadták meg, a vezetőket hamis vádakkal letartóztatták, és így tovább –, ám mindez megszűnt, ha a kívánt összeget befizették. A főbiztos részesedett a rablók minden jelentős zsákmányából is, amelyet a körzetében szereztek. Erről persze mindenki tudott U Po Kjin hivatali előljáróin kívül (egyetlen brit hivatalnok sem hisz a saját embereit illető vádokban), elmozdítani tehát senki-nek sem sikerült, támogatói bőven akadtak, és mindnek jutott a koncból. Ha mégis megvádolta valaki, U

Po Kjin hamis tanúk sorát vonultatta fel, ellenvádat indított, és erősebben került ki az ütközetből, mint volt annak előtte. Gyakorlatilag sebezhetetlenné vált, mert az emberek fölötti bírászkodásban sosem nyúlt rossz eszközhöz, az intrikákba pedig túlságosan belemerült ahhoz, hogysem óvatlanságból vagy tudatlanságból hibázzon. Bárki bizton állíthatta, hogy a szerencséje sosem áldozik le, sikert sikerre halmoz, és többszáz ezer rúpia értékű dicsőségben hal meg.

A siker elkíséri a síron túl is. A buddhista hit szerint, aki életében gonoszul cselekedett patkány, béka vagy más alacsonyrendű állat képében tölti a következő életét. U Po Kjin azonban jó buddhistának számított, és ki akarta kerülni a veszélyt. Utolsó éveit ezért a jó cselekedeteknek kívánta szentelni, hogy elegendő érdemet halmozzon fel a gonoszságok elensúlyozására. Talán pagodákat épít majd. Négy, öt, hat, hét – a papok majd megmondják, hány – pagodát, kőfaragványokkal, aranyozott ernyőkkel, a szélben csilingelő csengőkkel: minden csengettűszó egy imádság. A földre pedig férfialakban fog visszatérni, mert a nő semmivel sem ér többet, mint a patkány vagy a béka. A legrosszabb esetben is valamilyen szent állat képében, mint például az elefánt.

Efféle gondolatok, vagy inkább képek cikáztak U Po Kjin agyában. Az agya tekervényesen, mégis barbár módon működött: kizárólag határozott cél, soha nem a pusztá elmélkedés érdekében. Elért a ponthoz, melyre gondolatai irányultak. Apró, háromszög alakú kezét széke karfájára tette, nehézkesen hátrafordult, és zihálva kiáltott:

– Ba Taik! Hé, Ba Taik!

Ba Taik, U Po Kjin szolgája előbukkant a veranda gyöngyfüggönye mögül. A kistermetű, ragyás férfi arckifejezése egyszerre volt félnék és mohó. U Po Kjin nem fizetett neki bért, elítélt tolvaj volt ugyanis, akit egyetlen szóra elnyelt volna a börtön. Ba Taik közeledett, és olyan mélyen meghajolt, hogy azt a benyomást keltette, mintha hátrálna.

– Legkegyelmesebb istenség? – kérdezte.

– Vár rám valaki, Ba Taik?

Ba Taik ujjain számolta a látogatókat: – Thitpingji falu előljárója, fenséges uram, ajándékokat hozott, két falusi, akik valamilyen összetűzésbe keveredtek egymással, és az ítéletre várnak, fenséges uram, ők is hoztak ajándékot. Ko Ba Szejn, a rendőrfőnök-helyettes hivatalvezetője is látni kíván, és itt van még Ali San rendőr, valamint egy rabló, akinek nem tudom a nevét. Azt hiszem egy aranykarperecen vesztek össze, amit együtt loptak. És itt egy fiatal lány is a csecsemőjével.

– Ő mit akar? – kérdezte U Po Kjin.

– Azt mondja, a gyermek a tied, legszentebb fenség.

– Aha. És mennyit hozott az előljáró?

Ba Taik úgy vélte, mindössze tíz rúpiát és egy kosár mangót.

– Mondd meg az előljárónak – szólt U Po Kjin –, hogy húsz rúpiát hozzon, és nagyon vigyázzon magára és a falujára, ha nem ér ide a pénzzel holnapig. A többieket máris fogadom. Elsőnek kéretem Ko Ba Szejnt.

Ba Szejn egy percen belül ott termett. Egyenes tartású, keskenyvállú férfi volt, burmai létére szokatlanul magas, arcbőre meglepően sima, mint a kávékaramell. U Po Kjin számára hasznos eszköznek bizonyult. Képzelőereje semmi, viszont keményen dolgozott, és mint kitűnő hivatalnokra, Macgregor, a rendőrfőnök-helyettes rábízta szinte minden hivatali titkát. U Po Kjin, akit saját gondolatai jó hangulatba ringattak, nevetve köszöntötte Ba Szejnt, és a bételes doboz felé intett.

– Nos, Ko Ba Szejn, hogy halad az ügyünk? Remélem, ahogy a drága Mr. Macgregor mondaná – U Po Kjin angolra váltott –, „az ügymenet jelentős haladást mutat”.

Ba Szejn nem nevetett az apró tréfán. Mereven ült az üres székre, hosszú háta kimagasodott belőle, és azt felelte:

– Kitűnően, uram. Az újság ma reggel érkezett. Kérem, nézze meg!

Előhúzta a kétnyelvű *Burmese Patriot* egy példányát. Nyomorúságos nyolc oldal, rossz minőségben, rossz papírra nyomtatva, teli a *Rangoon Gazette*-ből lopott hírekkel és gyenge nemzeti ömlengéssel. Az utolsó oldal valahogy elcsúszott, és szénfekete lett, mintha az újság kis példányszámát gyászolná. A cikket, amelyre U Po Kjin a figyelmét fordította, másként nyomták, mint a többit. Így szólt:

Ezekben a boldog időkben, amikor minket, szegény feketéket, magasra emel a nyugati civilizáció, eláraszt sokrétű áldásaival, mint a mozi, a gépfegyver

vagy a szifilisz, meg a többi, hogyan is találhatnánk fontosabb témát valamelyik európai jótevőnk magánéleténél? Úgy véljük, olvasóinkat érdekelhetik Kjauktada körzet legújabb eseményei. Különösen azok, melyek a helyettes rendőrfőnökkel, a mélyen tisztelt Mr. Macgregorral kapcsolatosak.

Mr. Macgregor régivágású angol úriember, és ezekben a boldog időkben sok hozzá hasonló férfi nemes példáján okulhatunk. „Családcentrikus”, ahogy angol testvéreink mondanák. Olyannyira, hogy már három gyermeke született Kjauktadában, ahol mindössze egy éve van hivatalban. Előző állomáshelyén, Svemjóban hat ifjú utódot hagyott maga után. Bizonyára csak félreértés, hogy Mr. Macgregor különösebb gondoskodás nélkül hagyta oda ezeket a csecsemőket, egyik-másikuk anyját az éhhalál küszöbén, stb., stb., stb.

Hasonló hangnemben folytatódott még egy hasábon keresztül, és a maga szánalmas mivolta ellenére is magasan a lap többi cikkének színvonala fölé emelkedett. U Po Kjin gondosan elolvasta, karnyújtásnyi távolságból, mert távollátó volt, ajka elméledőn szétnyílt, és láthatóvá tette rengeteg apró és tökéletes fogát, amelyek a bételtől vérvörös színben pompáztak.

– Ezért legalább hat hónapot kap a szerkesztő – mondta végül.

– Nem bánja. Azt állítja, a hitelezői ügyis csak a börtönben hagyják békén.

– És azt mondja, Hla Pe, az a kis segédhivatalnok

teljesen egyedül írta a cikket? Okos fiú – ígéretes! Senki ne mondja nekem többé, hogy az állami középiskola csak időpocsékolás. Hla Pének előléptetés jár.

– Úgy véli uram, a cikk elég lesz?

U Po Kjin nem válaszolt azonnal. Szuszogó, pufozó hangokat hallatott, megpróbált fölállni. Ba Taik már jól ismerte ezeket a hangokat. Előbukkant a gyöngyfüggöny mögül, Ba Szejnrel U Po Kjin hóna alá nyúltak, és talpra segítették. U Po Kjin egy pillanatig hasát billegtetve egyensúlyozott, mint a halárus, aki igazít egyet a rakományán. Aztán egy intéssel elküldte Ba Taikot.

– Nem lesz elég – válaszolt Ba Szejn előbbi kérdésére –, biztosan nem. Még sok a teendőnk. De kezdetnek nem rossz. Idehallgasson!

A korláthoz lépett, hogy egy skarlátszín bételcsmót kiköpjön, aztán apró lépésekkel róni kezdte körbe a verandát, karját a háta mögött összefonva. Vastag combjai összesúrlódtak, ettől enyhén kacsázott. Járkálás közben beszélni kezdett a kormányhivatalok zsargonjában – burmai igék és angol főnevek keveréknyelvén:

– Nos, vegyünk végig mindent elejétől fogva. Összehangolt támadást indítunk dr. Verasvami ellen, aki a börtönök főfelügyelője és körorvos. Megrágalmazuk, tönkretesszük a jó hírét, egyszer s mindenkorra eltüntetjük a színről. Elég kényes hadművelet lesz.

– Igen, uram.

– Kockázatmentes, de lassú hadművelet. Ezúttal nem egy nyomorult hivatalnok vagy rendőr a cél-

pont, hanem egy magas rangú tisztviselő. Egészen más eset, akkor is, ha csak indiai. Hogy tesz tönkre az ember egy hivatalnokot? Könnyedén: elég egyetlen vád, két tucat tanú, elbocsátás, bebörtönzés. Ez itt nem megy. Csak finoman, finoman, finoman. Semmi botrány, és főképpen semmi hivatalos vizsgálódás. Nem emelhetünk vádat ellene, mert akkor védekezhet. De három hónapon belül mégis minden kjauktadai európai fülébe kell ültetnem a bogarat, hogy a doktor egy gazember. Mit hozzak fel ellene? A megvesztegetés nem jó, egy orvost nem szokás megvesztegetni. Akkor mi legyen?

– Szervezhetnénk talán egy börtönlázadást – mondta Ba Szejn. – A doktor a főfelügyelő, őt hibáztatnák.

– Nem jó. Túl veszélyes. Nem szeretném, ha a börtönőrök össze-vissza lövöldöznének. Egyébként is sokba kerülne. Nem marad más, mint a hűtlenség vádja. Nacionalizmus, lázító propaganda. Meg kell győznünk az európaiakat, hogy a doktor brit- és kormányellenes nézeteket vall. Ez sokkal rosszabb, mint a megvesztegethetőség, hiszen egy bennszülött köztisztviselőtől elvárják, hogy megvesztegethető legyen. Ám csak egyetlen pillanatra kételkedjenek a lojalitásában – már el is vezett.

– Nehéz lesz bizonyítani – ellenkezett Ba Szejn. – A doktor rendkívül lojális az európaiakkal. Dühös lesz, ha bárki ellenük csak szót is mer emelni. Nem gondolja, hogy átlátnak a szitán?

– Ugyan, ugyan! – mondta U Po Kjin nyugodtan. – Mit érdekelnek egy európaiat a bizonyítékok? Ha vala-

kinek fekete a bőre, a gyanú fölér a bizonyítékkal. Már néhány névtelen levél csodát tesz. Csak kitarthatás kérdése: vád, vád és újabb vád – így kell hatni az európaiakra. Egyik névtelen levél a másik után, sorra minden európainak. Aztán, ha kellő gyanú ébredt bennük... – U Po Kjin előlendítette egyik rövid karját a háta mögül és csettintett. Majd hozzátette: – Indításnak jó ez a cikk a *Patriot*-ban. Az európaiak üvöltözni fognak mérgükben, ha meglátják. A következő lépés: meggyőzni őket, hogy a doktor írta a cikket.

– Nem lesz könnyű, amíg ennyi európai barátja van. Mind hozzá járnak, ha valami bajuk van. Ő kúrálta ki Mr. Macgregor szélgörcseit. Azt hiszem, nagyon jó orvosnak tartják.

– Milyen keveset tud maga az európai eszjárásról, kedves Ko Ba Szejn! Az európaiak azért járnak Verasvamihoz, mert a körzetben nincs más orvos. Egyetlen európai sem bízik senkiben, akinek sötét a bőre. Nem, a névtelen levelekkel kapcsolatban csak arra kell vigyázni, hogy eleget küldjünk. Hamarosan gondom lesz rá, hogy a doktornak ne maradjon barátja.

– Ott van Mr. Flory, a fakereskedő – mondta Ba Szejn. (Mr. „Porley”-nak ejtette a nevet.) – Közeli barátja a doktornak. Amikor Kjauktadában jár, minden nap fölkeresi. Kétszer vacsorára is meghívta a doktort.

– Na, most mond valamit. Ha Flory a barátja, az nem jó nekünk. Nem bánthatod az indiait, ha európai barátja van. Ez növeli a... – hogy is van az a szó, amit úgy kedvelnek? – a presztízsét. Flory azonban

nyomban lelép a színről, mihelyt a bajok megkezdődnek. Ezek az emberek sohasem lojálisak egy bennszülöttel. Egyébként véletlenül tudom Floryról, milyen gyáva. Őt én elintézem. A maga dolga, Ko Ba Szejn, hogy figyelje Mr. Macgregor lépéseit. Írt mostanában a rendőrfőnöknek, úgy értem, bizalmasan?

– Két nappal ezelőtt írt, de gőz fölött felnyitottuk a levelet, és nem találtunk benne semmi fontosat.

– Nos, majd módot adunk rá, hogy legyen miről írnia. Mihelyt gyanúba fogja a doktort, ideje elindítani a másik ügyet, amiről beszéltem. Hogy mondaná Mr. Macgregor? „Két legyet ütünk egy csapásra.” Sőt, egy falka legyet, ha, ha!

U Po Kjin nevetése a hasa mélyéből eredő, undorító bugyborgás volt, köhögés előtti harákolásra emlékeztetett, mégis vidáman, szinte gyerekesen hangzott. Más nem említett a „másik üggyel” kapcsolatban, úgy látszik, túl titkos volt még ahhoz is, hogy a verandán megbeszéljék. Ba Szejn érezte, hogy a kihallgatás véget ért, felállt és meghajolt, mint egy szögvonalzó.

– Óhajt még valamit méltóságos uram? – kérdezte.

– Gondoskodjon róla, hogy Mr. Macgregorhoz eljusson a *Burmese Patriot*. Hla Pének mondja meg, jobban teszi, ha dizentériát színlel, és nem megy be dolgozni. Szükségem lehet rá a névtelen levelek megírásakor. Egyelőre ennyi.

– Távozzatok tehát, uram?

– Isten legyen önnel! – mondta U Po Kjin szórakozottan, és már kiáltott is Ba Taik után. Soha nem vesztegette el napjának egyetlen percét sem. A többi

látogatóját hamar elintézte, a falusi lányt egy fillér nélkül küldte el, miután jól megnézte az arcát, és közölte, hogy nem ismeri föl. Elérkezett a reggeli ideje. A reggelnek pontosan ebben az órájában mindig az éhség heves nyilallásai gyötörték. Sürgetően kiáltott:

– Ba Taik! Hé, Ba Taik! Kin Kin! A reggelimet! Gyorsan, mert éhen halok!

A függöny mögött a nappaliban már megterítették az asztalt, rajta óriási rizsestál, hozzá egy tucatszámnyi tányéron curry, szárított garnéla, szeletelt zöld mangó. U Po Kjin az asztalhoz kacsázott, nyögve letelepedett, és tétovázás nélkül rávetette magát az ételre. Ma Kin, a felesége a háta mögött állt, hogy kiszolgálja. Sovány, negyvenöt év körüli nő volt, kedves, halványbarna majomarcú. U Po Kjin tudomást sem vett róla, miközben evett. Az orra szinte beleért a táliba, ő csak tömte magába az ételt, fúrge, zsíros ujjai-val, levegő után kapkodva. Mindig óriási adagokat evett mohón, szenvedéllyel, inkább orgia volt ez, mint étkezés, tobzódás rizsben és curryben. Amikor befejezte hátradőlt, jólesően böfögött és felszólította Ma Kint, hogy hozzon neki egy zöld burmai szivart. Az angolok dohányját nem szerette, azt mondta, nincs semmi íze.

Ezután Ba Taik segítségével U Po Kjin felöltötte hivatali öltözékét, majd megcsodálta magát a nappali nagytükrében. A nappalit faburkolat díszítette, és két oszlop – még felismerhetően tikfa – tartotta, sötétnek, elhanyagoltnak hatott, mint minden burmai ott-hon, pedig U Po Kjin „Ingaleik-módra” bútorozta be, furnérozott tálalóasztallal és székekkel, a királyi csa-

lád tagjairól készült nyomatokkal és egy tűzoltó-készülékkel. A padlót citrus- és bétellével alaposan lelocsolt bambuszszőnyegek takarták.

Ma Kin a sarokban ült az egyik szőnyegen és egy *ingjit* öltögetett. U Po Kjin lassan forgott a tükör előtt, hogy hátulról is megnézzék magát. Halványrózsaszín selyemből készült *gavungbavungot* viselt, *ingjit* keményített muszlinból, és *paszót* mandalay-i selyemből, pazar lazacszínben, sárga brokáttal. Némi erőfeszítéssel hátracsavarta a fejét, hogy elégedetten szemlélje, milyen fényesen és szorosan feszül rá a *paszo* óriási hátsó felére. Büszke volt a kövér-ségére, mert a felhalmozott húsban nagysága szimbólumát látta. Ő, aki valaha homályban és szegénységben élt, most kövér volt, gazdag és félelmetes. Ellenségeinek teste dagasztotta – a gondolat már-már költői volt.

– Huszonkét rúpia semmiség az új *paszómért*, ugye Kin-Kin? – kérdezte.

Ma Kin a munkája fölé hajolt. Egyszerű, régimódi asszony volt, még U Po Kjinnél is kevesebbet tudott az európai szokásokról. Nem bírt kényelmesen megülni egy széken. Reggelenként kosárral a fején ment a bazárba, mint a falusiak, esténként pedig láthatták a kertben térdelni, amint a várost koronázó pagoda fehér tornyához imádkozik. Több mint húsz éve volt U Po Kjin válogatott intrikáinak tudója.

– Ko Po Kjin – mondta –, nagyon sok rosszat tetél már életedben.

U Po Kjin legyintett. – Na és mit számít ez? A pagodáim majd jóvátesznek mindent. Lesz rá idő.